

Inventaris van het archief van J.H. de Waal Malefijt

Levensjaren 1852-1931 (1870-1931)

Samengesteld door J.F. Seijlhouwer

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 249
Juni 1985

Inleiding

J.H. de Waal Malefijt (1852-1931)

Jan Hendrik de Waal Malefijt, anti-revolutionair politicus, burgemeester, kamerlid en minister werd op 31 januari 1852 te Overveen geboren. Na zijn examen voor hulponderwijzer in mei 1870 gaf hij van 1870 tot 1873 les op scholen in Amsterdam en Bloemendaal. Hoewel het onderwijs zijn belangstelling bleef houden, in de Kamers werd hij onder meer de onderwijsspecialist van de fractie, vond hij in het lesgeven weinig voldoening. Reeds op 18 januari 1872 noteerde hij in zijn dagboek: 'Hoe langer hoe zekerder wordt het me dat ik nimmer een goed onderwijzer zijn zal'. Hij beëindigde zijn lesgeven in 1873 en na herhaalde mislukte sollicitaties werd hij met ingang van 1 september van dat jaar volontair bij de gemeentesecretarie van Overveen. In november 1874 volgde door het wegvallen van de eerste en tweede klerk zijn benoeming tot eerste klerk, voor het eerst bij de gemeente met salaris. Conflicten met de burgemeester en het feit dat hij gepasseerd werd voor de vacante positie van gemeente-ontvanger deden hem opnieuw solliciteren naar ander werk. Via een door zijn vader in *De Standaard* geplaatste advertentie kwam hij in contact met De Bruijn, een zeepzieder te Zeist. Als compagnons werkten zij vanaf 1 januari 1876 in het bedrijf samen.

In 1876 werd hij lid van het Anti-Schoolwet-Verbond, afdeling Zeist en Omstreken, een verbond dat in 1877 de Christelijk-Historische Kiesvereniging Nederland en Oranje zou gaan heten. Hiermee begon de politieke loopbaan van De Waal Malefijt. In 1884 werd hij lid van de gemeenteraad van Zeist en na zijn herverkiezing in 1887, zou hij tot 1890 op die post blijven. In dat jaar werd hij benoemd tot burgemeester van de gemeenten Achttienhoven en Westbroek, welke functie hij tot 1903 zou vervullen. In 1892 werd hij gekozen als lid van de Provinciale Staten van de provincie Utrecht en hij kwam in aanraking met de landelijke politiek door zijn verkiezing als lid van de Tweede Kamer voor het district Breukelen in 1897. Tot 1909 was hij lid van de Tweede Kamer, vanaf 1903 gecombineerd met het lidmaatschap van Gedeputeerde Staten van Utrecht. Tevens was hij van 1905 tot 1908 lid van het Centraal Comité van de Anti-Revolutionaire Partij.

De Waal Malefijt heeft daarnaast nog tal van functies vervuld. Zo werd hij reeds in 1888 genoemd als president van de [Centrale] Kiesvereniging Nederland en Oranje te Amersfoort en was hij in 1895 secretaris van het moderamen benoemd in de vergadering van vrienden der Vrije Universiteit. Zijn bemoeienissen met de V.U. beginnen echter reeds eerder. In het archief bevindt zich een brief uit 1886, van de kerkeraad van de Hervormde kerk te Zeist, waarin deze afwijzend reageerde op een verzoek van De Waal Malefijt om een ruimte te huren voor het houden van een lezing over de V.U. Hij zou later in drie verschillende periodes directeur van de V.U. zijn, van 1907 tot 1909, van 1914 tot 1919 en van 1920 tot 1925. Vóór zijn ministerschap was hij tevens lid van de Christelijke Arbeidsraad als vertegenwoordiger van de vereniging van Nederlandse patroons BOAZ, (1893), voorzitter van het Provinciaal Comité van de A.R.P. (1901), penningmeester van de Veenderij Westbroek, (tot 1903), lid

van de Centrale Commissie voor de Statistiek (1908) en lid van het College van Bijstand, (tot 1909).

Op 16 augustus 1909 volgde zijn benoeming tot minister van koloniën in het sinds 12 februari 1908 opgetreden Ministerie-Heemskerk, als opvolger van de tot Gouverneur-Generaal van Nederlands Oost-Indië benoemde A.W.F. Idenburg. In de kranten heeft deze ministerswisseling nogal wat stof doen opwaaien. Met name aan de kwaliteit van de nieuwe minister werd, in vergelijking met de afscheidnemende, getwijfeld. Echter, zekere erkenning van zijn kennis betreffende de koloniën had De Waal Malefijt reeds ontvangen toen hij door de minister van koloniën in het Ministerie-De Meester, Mr. D. Fock, benoemd werd tot curator van de Indische Bestuursacademie. Uit de periode 1909-1913 is een omvangrijke correspondentie met A.W.F. Idenburg bewaard gebleven, waarvan de kopieën van de brieven van De Waal Malefijt in het archief aanwezig zijn.¹

Na zijn ministerschap, werd hij in 1914 benoemd tot burgemeester van Katwijk, wat hij tot 1927 zou blijven. Daarnaast was hij behalve, zoals reeds genoemd, directeur van de Vrije Universiteit, van 1916 tot 1922 lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland en van 1917 tot 1925 lid van de Eerste Kamer.

De Waal Malefijt is tevens lid geweest van de Nederlandse Vereniging tot Verbetering van het Kiesstelsel, lid van de Algemene Raad van de Koninklijke Nederlandsche Vereniging 'Onze Vloot' en lid van de hoofdcommissie van de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

Op 14 maart 1931 overleed J.H. de Waal Malefijt te Katwijk. Hij werd op 18 maart begraven in de schaduw van de hervormde kerk te Katwijk, onder grote belangstelling, zoals *De Standaard* in een artikel op 19 maart vermeldde. Aan het graf werd gesproken door ds. H. Meyering, A.W.F. Idenburg, mr.dr. J. Schokking en ds. M. van Grieken, waarna zijn enige zoon dr. J.J. de Waal Malefijt namens de familie bedankte.

Over het archief

Het archief van J.H. de Waal Malefijt werd in 1972 door de dr. A. Kuypersichting ongeordend overgedragen aan het Historisch Documentatiecentrum. In het archief werden stukken aangetroffen betreffende zijn zoon dr. J.J. de Waal Malefijt, dr. A.J.W. Monnik en de schoonzoon van J.H. de Waal Malefijt, A.J.W. Monnik. Deze stukken zijn in afzonderlijke verzamelingen/archieven ondergebracht.

Het archief geeft slechts een fragmentarisch beeld van leven en werk van J.H. de Waal Malefijt, zo zijn er bijvoorbeeld geen dagboeken uit de periode 1876-1903 in het archief aanwezig en zijn er van veel van de door hem beklede functies geen stukken aangetroffen en van andere slechts stukken die zijdelings met die functie te maken hebben.

Een omvangrijk deel van het archief wordt ingenomen door stukken uit de periode van zijn ministerschap, 1909-1913. Daarbinnen neemt uiteraard de correspondentie met de Gouverneur-Generaal van Nederland Oost-Indië, A.W.F. Idenburg een belangrijke plaats in.

De Waal Malefijt heeft veel kranten en krante-knipsels bewaard over uiteenlopende onderwerpen. Of deze knipsels een functie hadden bij zijn werk, of dat ze slechts getuigen van zijn belangstelling is niet zeker. Deze stukken zijn daarom ingedeeld in de rubriek 'Zakelijk algemeen'. De indeling van de in-

¹ Voor de brieven van J.H. de Waal Malefijt zie het archief van A.W.F. Idenburg, Collectie Historisch Documentatiecentrum, archiefnummer: 129.

inventaris volgt de loopbaan van De Waal Malefijt. Dit betekent dat een rubriek op de plaats in de inventaris komt, rond de datum dat hij een bepaalde, in die rubriek omschreven functie voor het eerst uitoefende, ongeacht de data van de stukken. Zo komen bijvoorbeeld, stukken betreffende zijn benoeming tot lid van Gedeputeerde Staten uit 1903, na stukken betreffende zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer uit 1909, omdat hij voor het eerst in 1897 zitting nam in de Kamer. Alle stukken betreffende de Vrije Universiteit zijn voorin in de inventaris opgenomen, daar hij zijn eerste functie bij de Universiteit reeds in 1895 vervulde.

Bij de inventaris is een register op afzender van brieven gevoegd. Daarin zijn de felicitatiebrieven betreffende de benoeming van J.H. de Waal Malefijt tot minister niet opgenomen. Deze brieven (inventarisnummers 36 en 37) zijn alfabetisch geordend.

J.F. Seijlhouwer,
juni 1985/augustus 1990

Nagekomen stukken

In 1998 werd een aantal omslagen aangetroffen in stukken afkomstig van de dr. A. Kuyperstichting. Daaronder bevond zich correspondentie van De Waal Malefijt, een nota van H. Colijn en brieven in verband met de kamerverkiezing 1901 en de vissershaven en de visafslag te IJmuiden, met een begeleidend schrijven van Vermeulen. Hij heeft deze stukken in 1954 aan R. Gosker gezonden. Omdat er veel brieven van J.H. de Waal Malefijt in zitten zijn de stukken aan dit archief toegevoegd. Deze stukken zijn niet opgenomen in het register.

8 september 1998

In augustus 2000 werden enkele stukken uit het archief dr. G. Puchinger aan dit archief toegevoegd. Deze stukken zijn niet opgenomen in het register.

Na de ordening van het archief van H. Colijn bleek een omslag stukken niet in dat archief thuis te horen. Het betreft stukken die betrekking hebben op de instelling van een Staatscommissie betreffende de herziening van de bestaande verhoudingen tussen het gouvernement en de protestantse kerk in Nederlands-Indië. Deze omslag is toegevoegd aan dit archief.

februari 2015

Inventaris

PARTICULIER LEVEN

- 1-6 Dagboeken, 1870-1875 en 1904-1924.
6 delen
1. 1870-1875
 2. 1904-1905
 3. 1905-1914
 4. 1914-1918
 5. 1918-1921
 6. 1921-1924
- 7 Fragment van dagboekantekeningen van een reis door België,
z.d.
1 stuk
- 8 Brieven betreffende zijn familie, toegangskaarten voor verschil-
lende gebeurtenissen, financile stukken en stukken betreffende
privé-aangelegenheden, 1887-1931.
1 omslag

OPENBAAR LEVEN

- Algemene stukken**
- 9 Notulen van het Anti-Schoolwetverbond afdeling Zeist en Om-
streken, 1872-1877 en de Christelijk Historische Kiesvereniging
'Nederland en Oranje', 1877-1887, met ledenlijsten, 1872-1887.
1 deel
- 10 Manuscripten en artikelen, 1885-1923.
1 pak
- 11 Brieven en kopieën van brieven betreffende verkiezingen voor de
Tweede Kamer en de Provinciale Staten, 1888-1909.
1 omslag
- 12 Propagandamateriaal, kiezerslijsten en pamfletten van verschil-
lende politieke partijen voor verkiezingen van de Tweede Kamer
en de Provinciale Staten, 1888-1906.
1 pak
- 13 Stukken betreffende de ongevallenwet, de visserijwet en econo-
mische zaken, 1897-1902.
1 omslag

- 14-15 Stukken betreffende onderwijs, 1890-1913.
2 pakken
 n.b. zie voor een rede over het onderwijs, nr. 58.
- 16 Brieven en kopieën van brieven, 1902-1930.
1 omslag
- 17 Excerpten van brieven, 1917-1930.
1 deel
- 18 Kranten en kranteknipsels voorzien van aantekeningen, 1888-
1929.
1 pak
- 19-25 Aantekeningen en kranteknipsels, 1888-1929.
7 delen
- Burgemeester van Achttienhoven en Westbroek**
- 26 Afschrift van benoeming tot burgemeester van Achttienhoven en
Westbroek, 1902.
1 omslag
- Stukken betreffende de Vrije Universiteit**
- 27 Brief van de kerkeraad van de hervormde kerk te Zeist houdende
een weigering de kerk of de grote zaal in het weeshuis af te staan
voor het houden van een voordracht over de Vrije Universiteit,
1886.
1 stuk
- 28 Stukken betreffende het ontslag van A.F. de Savornin Lohman,
1895.
1 omslag
- 29 Ingekomen -, en kopieën van uitgaande brieven betreffende de
Vrije Universiteit, 1919-1928.
1 omslag
- 30 Brieven van hoogleraren aan de directeuren betreffende het hou-
den van spreekbeurten, met excerpt van de antwoorden, 1921.
1 omslag
- 31 Stukken betreffende de toneelkwestie naar aanleiding van het
stuk 'Saul en David', 1924-1925.
1 omslag
- 32 Uittreksel uit de statuten van de 'De Coeverden Adriani Stichting', z.d.
1 omslag

- Lidmaatschap van de Tweede Kamer**
- 33 Brief van de burgemeester van Breukelen en Nijenrode houdende mededeling van zijn verkiezing tot lid van de Tweede Kamer, 1909.
1 stuk
- Lidmaatschap van Gedeputeerde Staten**
- 34 Brief en copie van een brief betreffende de kandidaatstelling voor het lidmaatschap van het college van Gedeputeerde Staten, 1902-1903.
2 stukken
- Minister van koloniën**
- 35 Telegrammen betreffende de ontvangst bij de koningin, 1909.
2 stukken
- 36-37 Brieven houdende felicitaties met zijn benoeming tot minister van koloniën, alfabetisch geordend, 1909.
1 pak
36. Letter A t/m M
37. Letter N t/m Z.
- 38-40 Brieven van A.W.F. Idenburg, 1907-1924.
3 omslagen
38. 1907-1911
39. 1911-1912
40. 1912-1924
- 41-47 Kopieën van brieven aan A.W.F. Idenburg, 1909-1914.
7 delen
41. 1909-1911
42. 1911
43. 1911-1912
44. 1912
45. 1912-1913
46. 1913
47. 1913-1914
- 48 Ingekomen -, en kopieën van uitgaande brieven, 1909-1913.
1 omslag
- 49 Afschriften van een brief aan de koningin betreffende de protestantse kerk in Indië en van een besluit betreffende de aanbesteding van werk in Indië, 1910, 1911.
2 stukken
- 50 Briefwisseling met J.T. Cremer betreffende Indische zaken en handel, 1910-1912.
1 omslag

- 51 Afschriften van telegram-wisseling tussen de Gouverneurs-Generaal van Nederlands-Indië en Suriname en de minister van koloniën, 1910.
1 omslag
- 52 Brieven van de Gouverneurs van Suriname en Curaçao, 1911-1913.
1 omslag
- 53 Akte waarbij door de president van Frankrijk de onderscheidingstekens van het groot-officierschap van de Ordre National de la Légion d'Honneur aan J.H. de Waal Malefijt worden verleend, 1911.
1 stuk
- 54 Stukken betreffende een conflict met dr. A. Kuyper, 1911-1912.
3 stukken
- 55 Uitnodiging tot het bijwonen van de feestelijkheden rond de opening van het Vredespaleis, 1913.
3 stukken
- 56 Stukken en een schrift aantekeningen betreffende het einde van zijn ministerschap, 1913.
1 omslag
- Burgemeester van Katwijk**
- 57 Stukken betreffende zijn werkzaamheden als burgemeester van Katwijk, 1916-1927.
1 omslag
- Lidmaatschap van de Eerste Kamer**
- 58 Stukken betreffende benoeming tot en ontslag als lid van de Eerste Kamer en een copie van een rede over het onderwijs, 1917-1924.
1 omslag
- Overige functies**
- 59 Brief en rapport betreffende zijn benoeming tot lid van de 'Christelijke Arbeidsraad' als vertegenwoordiger van de Vereniging van Nederlandse patroons BOAZ, 1893.
2 stukken
- 60 Akte van eervol ontslag als peningmeester van de veenderij Westbroek, 1903.
1 stuk
- 61 Afschrift van de benoeming tot lid van de Centrale Commissie voor de Statistiek, 1908.
2 stukken

- 62 Afschrift van het eervol ontslag als lid van het college van bijstand, 1909.
1 stuk
- 63 Stukken betreffende de Nederlandsche Vereniging tot Verbetering van het Kiesstelsel, 1922-1924.
1 omslag
- 64 Brief van het hoofdbestuur van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Onze Vloot', houdende mededeling dat hij herbenoemd is als lid van de Algemene Raad, 1926.
1 stuk

Brochures

Anema, A., *Partij-groepering*, Amsterdam, 1901*

Empfindungen eines kleinen Kreises von Calvinisten in Deutschland, Stuttgart, 1900.

Kuyper, A., *Afgeperst* (naar aanleiding van het kamerdebat op 6 december 1911), Kampen, 1912. Deze brochure bevat aantekeningen in de marge van J.H. de Waal Malefijt.

Uit het kladschrift van Jantje, politieke tekeningen, 1918.*

Wat wij wel en niet gelooven, z.d.

Wilde, H. de, *Na vijf en twintig jaren*, 1901-1926, Den Haag 1926.*

Met * gemerkte brochures zijn opgenomen in de handbibliotheek.

Nagekomen stukken

- Correspondentie van J.H. de Waal Malefijt, 1901-1928 en z.d.
1 omslag
- Nota van H. Colijn, 1909.
1 omslag
- Brieven in verband met de kamerverkiezing 1901 en de vissers-
haven en de visafslag te IJmuiden, met een begeleidend schrijven
van Vermeulen, 1899-1900 en 1954.
1 omslag
- Enkele stukken afkomstig uit het archief van G. Puchinger, 1911-
1921.
1 omslag
- Stukken betreffende de instelling van een Staatscommissie be-
treffende de herziening van de bestaande verhoudingen tussen
het gouvernement en de protestantse kerk in Nederlands-Indië,
1910-1912.
1 omslag

Register

- Aalders, prof.dr. G.Ch., 30
Alphen, J. van, 28
Anema, prof.dr. A., 58
Asbeek, mr. W.D.H. Baron van, 52
Asch van Wijk, L.H.G. van, 16, 34
- Baarda, W.J. van, 8
Beeck Calkoen, mr. A.W. van, 11, 28, 34
Boetzelaer, G.H.L. Baron van, 11
Bos Kzn., H., 29
Bosch, G.A., 11
Bouman, prof.dr. L., 29, 30
Boumans, prof.dr. H., 30
Breen, J.C., 31
Bryce, Lloyd, 48
Buytendijk, prof.dr. F.J.J., 29, 30
- Callenbach, J.R., 48
Colijn, H., 16
Cramer, J.A., 48
Cramer, P., 11
Cremer, J.T., 8, 50
- Dekker-Ringnalda, A.M., 29
Deth Az., G. van, 16
Diepenhorst, prof.dr. P.A., 30
Dijk, J.J.C. van, 16
Dusseldorp, mr. R.M. van, 63
- Eeghen, T.H. van, 29
- Fabius, prof.dr. D.P.D., 16, 29
Feringa, P., 11
Fock, mr.D., 52
- Gelderens, prof.dr. C. van, 31
Giessen, G.W., 48
Gijn, mr.dr. Ant. van der, 16
Goslinga, prof.dr. A., 30
Graaff, S. de, 16
Greijdanus, prof.dr. S., 30
Groot, E. de, 60
Grosheide, prof.dr. F.W., 30
- Hardenberg, A.K., 63
Heemskerk, mr. Th., 16, 58
- Helm, mr.dr. P.H.W.G. van den, 16
Hoekstra, prof.dr. T., 30
Honig, prof.dr. A.G., 30
- Idenburg, A.W.F., 16, 36, 38-40, 51, 54
IJsselstein, H.A. van, 57
Ingwersen, J.Th., 16
Ittersum, F.A.R.A., 11
- Jaarsma jr., L., 11
- Kempens, A.E. van, 59
Koetsveld, C.E. van, 63
Koster, 48
Kuipers, D.J., 11
- Lachèr jr., J.A., 48
- Monnik, B.W., 8
Nahuijs, Th. H., 27
Noordtzijs, dr. A., 11
Nuyens, mr. Th.I.A., 51, 52, 56
- Oostenrijkse Gezant, 48
- Quarles van Ufford, Jhr.mr. J.H.J., 61
- Ridderbos, prof.dr. J., 30
Rullmann, J.C., 16
- Schelvens, prof.dr. A.A. van, 30, 31
Schelvens, ds. B. van, 16, 28, 31
Schermers, dr., 30
Schoenmaker, H., 16
Seldenrijk, P., 60
Staal, G.J., 16, 56
- Vlugt, W. de, 29, 58
Vos van Steenwijk, W. de, 58
Vrolijk Sr., W.A., 28
- Woltjer, dr. J., 54
Wormser, J.A., 59